

Streszczenie

rozprawy doktorskiej Pana mgr Grzegorza Migdałka pt.
„Population genetic diversity and relationships between two closely related forest violets *V. reichenbachiana* Jordan ex Bor. and *V. riviniana* Rchb. (Violaceae) based on nuclear, plastid and AFLP markers”

Viola reichenbachiana Jordan ex Bor. i *V. riviniana* Rchb. są blisko spokrewnionymi gatunkami, szeroko rozpowszechnionymi w Europie, często zajmującymi te same siedliska na styku ich zasięgów. Charakteryzują się dużą zmiennością wewnątrzgatunkową cech morfologicznych, szczególnie cech organów generatywnych, takich jak kolor płatków korony, kolor ostrogi i użyłkowanie płatka ostrogowego. Oba gatunki łatwo krzyżują się w naturze tworząc mieszańce i formy introgressywne. Hybrydyzacja i introgresja są uznawane za jedne z głównych czynników wpływających na ich zróżnicowanie. Mieszańce F_1 są heksaploidalne ($2n = 6x = 30$), mają obniżoną płodność, co jest zjawiskiem charakterystycznym dla krzyżowań międzyploidalnych. *V. reichenbachiana* jest tetraploidem ($2n = 4x = 20$), *V. riviniana* octoploidem ($2n = 8x = 40$), mieszańce F_1 wykazują większe podobieństwo w cechach morfologicznych do *V. riviniana* z powodu przewagi genomu tego gatunku.

Celem przeprowadzonych badań było zidentyfikowanie mechanizmów leżących u podstaw dużej wewnątrzgatunkowej zmienności obu gatunków oraz roli hybrydyzacji i introgresji w ich genetycznym zróżnicowaniu. Na wybranych osobnikach *V. reichenbachiana*, *V. riviniana*, mieszańców międzygatunkowych z populacji na glebach niezanieczyszczonych oraz roślin z terenów o wysokiej koncentracji metali ciężkich w glebie zebranych z polskich oraz europejskich stanowisk przeprowadzono sekwencjonowanie kodujących (*rbcL*, *matK*) i niekodujących (*trnH-psbA*) markerów plastydowego DNA, niekodujących markerów jądrowego DNA (ITS), oraz analizę markerów genomowych AFLP, co umożliwiło ocenę użyteczności tych sekwencji dla odróżniania blisko spokrewnionych gatunków i ich domniemanych mieszańców, ustalenie wewnątrz- i międzygatunkowej zmienności genetycznej i mechanizmów uczestniczących w ich ewolucji.

Spośród wszystkich zsekwencjonowanych markerów, niekodujące ITS i *trnH-psbA* wykazały wewnątrzgatunkową i międzygatunkową zmienność, podczas gdy markery kodujące nie umożliwiły odróżnienia obu gatunków. Brak addytywnych polimorfizmów u mieszańców oraz wewnątrzgatunkowa zmienność sekwencji ITS u *V. reichenbachiana* sugeruje ewolucję zespołową (ang. concerted evolution) spowodowaną prawdopodobnie

introgresją. Niekodujący marker *trnH-psbA* wykazał obecność sześciu haplotypów, z których dwa najczęściej występujące były wspólne dla obu gatunków. *V. reichenbachiana* odznaczała się większym zróżnicowaniem haplotypów, posiadając trzy unikatowe haplotypy w przeciwieństwie do jednego u *V. riviniana*. Wyniki te sugerują transfer wspólnych haplotypów z *V. reichenbachiana* do *V. riviniana* a także unikatowych haplotypów z wymarłego gatunku biorącego prawdopodobnie udział w allopoliploidyacji *V. riviniana*.

AFLP wykazało niskie całkowite zróżnicowanie genetyczne oraz wyższe międzypopulacyjne zróżnicowanie u *V. riviniana*. Żadna z populacji, uznana wstępnie na podstawie cech morfologicznych osobników za mieszańcową nie wykazywała polimorfizmów AFLP wskazujących na hybrydyzację. Przepływu genów nie potwierdziły również współczynniki pokrewieństwa między obydwoma gatunkami.

Viola riviniana wykazywała zróżnicowanie genetyczne przejawiające się w wyraźnie zaznaczonym w STRUCTURE podziale populacji na podgrupy oraz istotną wewnątrzgatunkową izolację genetyczną zależną od dystansu geograficznego. *V. reichenbachiana* nie wykazywała istotnej zmienności pomiędzy grupami populacji oraz brak istotnej izolacji zależnej od dystansu. Wyniki wskazują na brak powszechnego przepływu genów między gatunkami, duży wpływ samopylności i krótkiego zasięgu rozsiewania nasion na zmienność obydwu gatunków, jak również prawdopodobnie jedynie lokalnej introgresji. Niska zmienność *V. reichenbachiana* może wskazywać na rozprzestrzenianie się tego gatunku z pojedynczego refugium glacialnego w przeciwieństwie to *V. riviniana* pochodzącego z wielu refugiów.

29 CZE. 2015

DZIEKAN
Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi
Uniwersytetu Jagiellońskiego
dr hab. Małgorzata Kruczek